

Mateřská škola Láz, Láz č. 7, Bohutín 262 41

Minimální preventivní program sociálně patologických jevů MŠ Láz

(evaluace projednávána 1x ročně na konci školního roku na pedagogické radě)

1. Právní východiska

- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č.j. MSMT-21149/2016
- § 29 odst. 1 a § 30 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., školský zákon
- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže, MŠMT č.j. 21291/2010-28
- Metodický pokyn k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy č.j.: 37 014/2005-25

Primární prevence rizikového chování u dětí v mateřské škole je především zaměřena na:

- vytvoření základů pro pozdější předcházení rizikovým jevům v chování (záškoláctví, šikana, užívání návykových látek apod.)
- poskytování vhodných informací dětem prostřednictvím školního vzdělávacího programu (zdraví, zdravý životní styl, rizikového chování...),
- vytvoření základů pro pozdější volnočasové aktivity v základní škole i mimoškolní činnosti (zájmové kroužky, ZUŠ, sportovní aktivity),
- aktivního sociálního učení (kamarádství, smysl pro povinnost, úcta k dospělým, ...).
- rozpoznání a zajištění včasné intervence zejména v případech domácího násilí, týrání a zneužívání dětí, zanedbávání dětí

2. Charakteristika školy

Mateřská škola Láz je dvoutrídni škola rodinného typu. Třídy jsou heterogenní, kapacita každé třídy je 14 dětí. V každé třídě jsou dva pedagogové. Mateřská škola je umístěna uprostřed malé obce Láz, obklopené loukami, lesy a malebnou přírodou. Budova je oplocena a přístup je umožněn pouze oprávněným osobám.

3. Systém organizace a řízení primární prevence rizikového chování dětí

Ředitel školy

Vytváří podmínky pro předcházení vzniku rizikového chování zejména:

- zabezpečením poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci rizikového chování,
- koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Minimálního preventivního programu,
- řešením aktuálních problémů souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole,
- pro další vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti primární prevence,
- spoluprací s metodikem prevence v PPP a s krajským školským koordinátorem prevence (v případě potřeby).

Učitelka

- vyhodnocuje všechny signály, které by mohly vést k rozvoji rizikového chování u dětí (týrání, zanedbávání), podílí se na realizaci Minimálního preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě,
- motivuje k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi dětmi třídy,
- zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru a je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci dětí třídy,
- získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštностech dětí třídy a o jejich rodinném zázemí.

Problematika primární prevence rizikového chování u dětí je začleněna do TVP (které vychází ze ŠVP) tak, aby se stala přirozenou součástí výchovy a vzdělání v mateřské škole.

Pravidla:

- Nasloucháme si.
- Neskáčeme si do řeči.
- Uklízíme po sobě, každá hračka má své místo.
- Mluvíme spolu hezky, pomáháme si.
- Když se nám něco nelíbí, řekneme si to.
- Máme se rádi, jsme kamarádi.
- Umíme se rozdělit, obdarovat druhé.
- Před jídlem si umyjeme ruce.
- Jez zdravě, vše alespoň ochutnej.
- Neplýtváme vodou.
- Chováme se k sobě tak, jak chceme, aby se ostatní chovali k nám.
- Neubližujeme si.
- Pečujeme o přírodu, chováme se hezky ke zvířatům.

Vzhledem k tomu, že jsme venkovská mateřská škola, jsou zde velmi dobré kamarádské vztahy. Děti, učitelé, i nepedagogičtí zaměstnanci školy se mezi sebou dobře znají, což vytváří příjemnou školní atmosféru. Optimální preventivní aktivity v mateřské škole jsou postaveny právě na základech velmi dobrých vzájemných kamarádských vztahů dětí, zaměstnanců i rodičů.

Úkoly dlouhodobé

- rozvíjet osobnost dítěte, posilovat jeho pozitivní vlastnosti
- pěstovat v dětech pocit sounáležitosti k dění v mateřské škole, pocit hrdosti nad úspěchy školy
- zlepšovat sociální, psychické a estetické prostředí ve škole, vytvářet přátelskou atmosféru
- udržovat pozitivní vztahy mezi dětmi ve třídě
- pokračovat v diagnostice vztahů mezi dětmi, snažit se o zlepšení
- zapojovat děti do mimoškolních aktivit, učit je účelně trávit volný čas
- zlepšovat mezilidské vztahy, podporovat vzájemnou pomoc nejen mezi jednotlivci, ale i mezi třídními kolektivy
- snižovat absenci dětí ve třídách
- poukazovat na škodlivost kouření, drog a různých závislostí
- neustále pěstovat slušné vyjadřování, být dětem vzorem

Úkoly střednědobé

- stálou pozornost věnovat problémovým dětem
- spolupracovat s rodiči a zákonnými zástupci
- věnovat pozornost vývoji klimatu ve třídách, kde se objevují problémy, aktuálně vše řešit
- navazovat spolupráci s PPP na preventivních programech
- úzká spolupráce mezi učitelkami, asistentkami a ředitelkou školy
- věnovat zvýšenou pozornost projevům šikany
- spolupracovat s OSPODEM Příbram, PPP Příbram
- zúčastňovat se všech akcí, které vedou ke kladným motivacím dětí a rozšiřují jejich obzory, které jsou k jejich prospěchu
- učitelky a provozní zaměstnanci svým chováním a jednáním vedou děti ke zdravému životnímu stylu a dobré morálce

Metody a formy prevence

- forma interaktivního působení
- forma individuálního přístupu
- forma předáváním informací
- forma samostatné práce dětí
- forma hry
- forma prožitkového učení

- forma skupinových prací

Na minimálním preventivním programu se podílí celý kolektiv zaměstnanců mateřské školy.

4. Krizový scénář pro počáteční řešení šikany

Metoda první pomoci

Metoda první pomoci pro řešení počáteční a obyčejné šikany má největší uplatnění. Jde o alternativní scénář, který při nápravě používá dvě odlišné metody – metodu vnějšího nátlaku (výchovnou komisi) a metodu usmíření, kterou preferujeme.

Základní scénář pro počáteční šikanu s běžnou formou

1. Odhad závažnosti onemocnění skupiny (více vzájemně propojených agresorů), stanovení formy šikany (fyzická, duševní)
2. Rozhovor s informátory a oběťmi.
3. Nalezení vhodných svědků.
4. Individuální rozhovory se svědky.
5. Ochrana oběti.
6. Předběžná diagnóza a rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směrování k metodě usmíření).
7. Realizace metody usmíření.
8. Sezení s celou třídou – efekt metody usmíření
9. Rozhovor s rodiči oběti, rozhovor s rodiči agresora.
10. Třídní schůzka – v případě potřeby, pokud se šikana rozšíří na více společně jednajících agresorů.
11. Následná a opakovaná práce s celou třídou (dramatizace za pomoci maňásků, loutek aj.).

5. Agresivní dítě v MŠ

Pro agresivní projevy v předškolním věku jsou typické dvě základní emoce – vztek a zlost. Právě v tomto věku se emoční autoregulace teprve začíná rozvíjet a pokud je afektivní reakce silná, může se snadno vymknout kontrole a následuje agresivní reakce. Po vyhodnocení situace využíváme jasně daná pravidla, speciální metody a postupujeme podle krizového scénáře.

Pravidla pro práci s dítětem v afektu (agresivním):

- důslednost – efektivním způsobem dítěti sdělujeme požadavek a požadujeme jeho splnění
- emoce – komentujeme konkrétní chování, které nebylo v pořádku
- při sdělování požadavků používáme jasná slovesa
- je-li vhodná situace, používáme argumenty – o podstatných věcech nediskutujeme
- jednoduchost a stručnost.

6. Postup při podezření na týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte

Zákonné normy, které se vztahují k situacím, kdy je ohroženo dítě:

Zákon o sociálně právní ochraně dětí (359/1999 Sb.)

Trestní zákoník (40/2009 Sb. v zppp.)

Jak postupovat při podezření na týrání, zneužívání či zanedbávání dítěte či na jeho ohrožení domácím násilím?

Za týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte je považováno jakékoliv nenáhodné, vědomé i nevědomé konání rodičů, vychovatelů nebo jiné osoby vůči dítěti, které je v dané společnosti nepřijatelné, a které poškozují tělesný, duševní i společenský vývoj dítěte, v krajním případě způsobuje dokonce jeho smrt.

Každý, kdo se o jakékoliv výše uvedené situaci nezletilého dítěte doví, je nejen oprávněn, ale i povinen upozornit:

1. Orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) - Zákon o sociálně-právní ochraně dětí dává možnost (v § 7) každému člověku, aby pracovníka OSPOD upozornil na to, že má podezření na to, že se někde vyskytuje dítě, o které není dostatečně postaráno, či dítě, které se nechová v souladu s obvyklými normami (šikanuje ostatní a podobně). § 10 pak vymezuje povinnost pracovníků zařízení pro děti, nemocnic a dalších, aby oznamovali orgánům sociálně-právní ochrany dětí i podezření, že dítě, se kterým pracují či přicházejí do styku, je dítě ohrožené.
2. Pokud máme jistotu, že se jedná o trestný čin, kontaktujeme přímo policii.

7. Prevence před virtuálními drogami v předškolním věku (počítačové hry, sociální sítě, internet, virtuální videa, mobilní telefony, televize apod.)

Typ prevence v MŠ:

- sledovat, jaké hry děti hrají –podílíme se na výběru her i ostatních výukových programů
- uvědomovat si i kladné stránky her –rozvoj logiky, orientace, postřehu, koordinace oko – ruka, koncentrace apod.
- časová přiměřenost
- rozhovory s dětmi, na co koukají, proč tablet, mobil používají –zjistit účel, jaké hry hrají, podpora i v jiných činnostech a zájmech
- posilování zdravého sebevědomí dítěte

Projevy rizikového chování v MŠ:

- tělesné (bolest těla, únava, obezita, větší tendence riskovat –vyšší riziko úrazů, bolesti očí, astigmatismus, bolest hlavy)
- psychologické a sociální (nuda, nepravidelnost v jídlu, nedostatek spánku, úbytek kamarádů, nezájem o běžné aktivity, změna používaných slov –vulgarismy, sklon ke rvačkám, šikanování, u mladších dětí neschopnost rozlišit realitu od virtuálního světa, lhaní i krádeže)

První pomoc k řešení akutní situace:

- vytvoření důvěryhodného vztahu mezi MŠ a zákonnými zástupci
- nabídnout adekvátní pomoc – v určitých závažných případech zprostředkovat kontakt na odborná pracoviště
- rozhovor s dítětem –vnímá své potíže?
- nastavení společných pravidel co lze a co ne
- důsledná kontrola dodržování pravidel
- ocenit žádoucí chování dítěte

Komunikace s rodiči, zákonnými zástupci

- třídní schůzky (oznámeny na nástěnce v MŠ, na internetových stránkách MŠ)
- denně při přijímání a předávání dětí
- domluvené individuální schůzky s rodiči dle potřeby
- u ředitelky mateřské školy kdykoli po telefonu, v konzultačních hodinách (zpravidla každé sudé pondělí 16.30 – 17.30 hod), nebo po domluvě s rodiči

8. Vymezení obsahu a formy prevence v rámci kompetencí podpory zdraví a zdravého životního stylu na úrovni mateřských škol

V rámci školního vzdělávacího programu jsou děti nenásilnou formou, přiměřeně k jejich věku a schopnostem vedeni k pochopení a porozumění dané problematice, jsou seznamováni s nebezpečím drogové závislosti, alkoholismu, kouření, virtuální závislosti (počítače, televize, video), patologického hráčství (gamblerství), vandalismu, kriminality a jiných forem násilného chování a jsou jim vysvětlována pozitiva zdravého životního stylu.

9. Kompetence podpory zdraví a zdravého životního stylu, prevence společensky nepřijatelných jevů:

- sebedůvěra, samostatnost a sebejistota
- podpora zkušeností, které poskytují potěšení a touhu účastnit se pohybových aktivit
- schopnost přizpůsobení se životu ve skupině, vnímavý a otevřený vztah k okolnímu světu, schopnost přiměřeně kriticky myslet a rozhodovat se
- seberozvíjení
- motivace k aktivnímu poznávání a prožitkům
- rozvoj tvořivosti a estetického cítění
- systematický rozvoj dovedností, které vedou k osvojení zdravého životního stylu, zdravotní prevence

Sebedůvěra

Přiměřené vědomí vlastní důvěry v sebe je silným ochranným mechanismem. Vlastní sebevědomí spojené s úctou k druhému patří k základní životní kompetenci (postoji). Vztah k dětem je výrazem vyspělosti společnosti.

Vztah k dětem a styl výchovy v sobě musí nést respekt dospělých vůči dětem. Děti jako rovnocenní partneři mají v mnoha situacích právo říci ne, pokud něco nechťejí. Umění říci ne je z hlediska ochrany zdraví velmi pozitivní postoj. Nesouhlas nebo volba jiné alternativy nemusí být považovány za neposlušnost, vzdor nebo zbytečnost. K upevnění sebedůvěry dětí slouží pohybové aktivity, hry a hraní. Optimální jsou spontánní dětské pohybové aktivity bez viditelných zásahů pedagogů, kdy je dětem poskytována možnost volby samostatné činnosti.

Umění odhadnout své síly je prevencí nejen úrazů, ale i posílení pevného postoje vůči budoucím stresům, neúspěchům i pádům, které nepřipravení jedinci později mnohdy řeší agresí, zneužíváním drog, alkoholu nebo jinými závislostmi.

Seberozvíjení

Osobní zkušenost a prožitek dítěte dávají vznik základním kompetencím, které mají děti v oblasti zdravého životního stylu a prevence získat. Základní kompetence jsou utvářeny jako znalosti, dovednosti a postoje.

Základní osvojené kompetence předškolních dětí v oblasti prevence

- znát, co dítěti pomáhá být zdravé a v bezpečí a co mu škodí, znát důsledky požívání některých látek pro zdraví
- vědět, co je zdravé a co není
- zajímat se o udržování svého těla ve zdraví, chápat, že zdraví se musí chránit
- napomáhat vlastnímu zdraví aktivním pohybem a zdravými životními návyky (zdravá výživa a životospráva)
- mít vytvořenou představu o pojmu závislost a o věcech, které ničí zdraví a zkracují život člověka (cigarety, alkohol, drogy, zneužívání léků, závislost na elektronice)
- vědět, že kontakty s některými lidmi mohou být nebezpečné
- znát pravidla společného soužití ve skupině, umět říci druhým „Ne, to mi nedělej“
- hodnotit své chování i chování druhých
- mít vlastní názor a umět ho hájit
- akceptovat kompetentní autoritu
- vnímat lidi s jejich odlišnostmi povahovými, tělesnými, rasovými, kulturními jako přirozený stav
- přistupovat aktivně k problémům a řešit problémy
- vědět, že je více možností řešení konfliktů
- kontrolovat extrémní projevy svých emocí a nálad
- chování přizpůsobovat sociálnímu prostředí, uvědomovat si sociální role
- spoluvytvářet prostředí pohody ve svém okolí

Pokud nejsou ochranné kompetence osvojeny, jsou děti v pozdějším období zasaženy různými nežádoucími jevy, jako je agresivita, nekázeň, nesnášenlivost, neschopnost řešit problémy, stres a frustrace, dochází i k sebepoškozování dětí. Důsledkem je poté náchylnost ke zneužívání medikamentů, drog, alkoholu, šikana, násilí, vandalismus, xenofobie apod.

Potřebné seberozvíjení dítěte je vytvářeno osobní zkušeností dítěte. Je podporováno zejména prožitkem během hry. Společný prožitek ze hry je významný faktor sociálního učení. Optimální činností pro hry a hraní jsou přirozené situace skutečného světa. Hra by neměla být dospělými příliš organizována, měla by se uplatnit kreativita dětí, jejich vzájemná komunikace, radost, tvořivost a estetické podněty i nácvik řešení konfliktů. Dospělí jsou pozorovatelé, partneři ve hře a rádci. Motivace k těmto činnostem musí vycházet z dítěte a musí být respektován jeho zájem. Pak nedochází ani k nedostatečné ani nadměrné stimulaci dětí. Dospělý pomáhá organizovat činnost, ale nevnucuje ji. Výsledkem je i pohoda a zdravé partnerské vztahy ve škole.

Prožitkové učení, kdy dítě se prožitkem a zkušeností učí samo a spontánně, je vlastní předškolnímu věku. Dítě přirozenými cestami sbírá a zpracovává zkušenosti. Zkušenosti získává především tím, že něco dělá, a to co dělá, prožívá.

Sociální hry a hraní rolí navozují modelové situace. Nabízejí bezděčné učení s možností zařadit se mezi své vrstevníky v dětské skupině a budovat mezi nimi své postavení. Učí se ohleduplnosti, společensky přijatelnému způsobu řešit konflikty a spory, spoluvytvářet prostředí pohody ve třídě a dětské skupině.

Námětové hry – při společných hravých činnostech reagují děti jeden na druhého a tím se rozvíjí jejich komunikativní dovednosti. Děti spolu diskutují, hledají a navrhují nová řešení, učí se spolupracovat i prosadit. Dospělého potřebují jen jako rádce a diváka.

Dramatická výchova rozvíjí společenské vztahy a komunikativní dovednosti. V předškolním věku je třeba věnovat pozornost dramatickému vyjadřování představ, rozvíjet dovednosti vyjádřit své pocity. Formou dramatu lze děti postavit do situace, které neznají a kdy se učí individuálně reagovat. Dramatické prožitky dětí, které nejsou v průběhu hry pedagogem ovlivňovány, jsou základem pro vzájemné vysvětlování, objasňování a odpovědi na otázky.

Výchovná práce spočívá v prožitku dítěte, a ne pouze v přípravě na školu. Má velký podíl na vytvoření správných kompetencí ke zdravému životnímu stylu a tím i k prevenci společensky nežádoucích jevů.

Věkově smíšené složení tříd přispívá k sociálnímu zrání dětí. Děti jsou k sobě ohleduplné, umí si vzájemně naslouchat, nevyskytují se projevy agrese. Jejich hra je tvořivá, s prvky fantazie, schopností kooperace, jsou komunikativní k sobě vzájemně i k dospělým, jsou pozitivně naladěny. Umí vyjádřit svůj názor a zdůvodnit svůj postoj a rozhodnutí. Mateřská škola se podílí na vytváření postojů ke zdravému životnímu stylu a prosociálního klimatu nejen u dětí, ale i na pozitivní změně postojů u dospělých rodičů.

Rodiče, mateřská škola a prevence

Vztah školy a rodičů by měl být založen na vzájemné důvěře a spolupráci. Do první třídy základní školy by měly děti vstupovat s dobrými charakterovými vzorci chování, jednání a vystupování.

Rodinná výchova by měla být základem, na kterém škola staví. Některá rodina uplatňuje nadměrnou péči, jinde jsou kladeny neodpovídající požadavky na dítě. Mnohdy je dítěti naopak dána naprostá volnost, někde je malá péče zdůvodněná nedostatkem času nebo je malý zájem o dítě. To vše ztěžuje orientaci dětí v životě a jejich pozitivní socializaci.

Tato situace klade vysoké nároky na profesionalitu a kvalitu pedagogů. Mateřská škola může při dobré spolupráci s rodinou některé rizikové prvky chování eliminovat.

Pravidla vzájemných vztahů se zaměstnanci ve škole

Důležitým prvkem prevence v této oblasti je vytvoření příznivého sociálního klimatu mezi dětmi navzájem, mezi dětmi a pedagogickými pracovníky a dalšími pracovníky školy a

zákonnými zástupci dětí. Pravidla vzájemných vztahů vycházejí ze **vzájemné úcty, respektu**, názorové snášenlivosti, solidarity a **důstojnosti** všech účastníků vzdělávání.

Vymezení prevence při naplňování Rámcového programu pro předškolní vzdělávání

Z pohledu systémového je optimální využít pro oblast prevence na úrovni mateřských škol školní vzdělávací program, který je zpracováván v návaznosti na Rámcový program pro předškolní vzdělávání, který stanovuje konkrétní vzdělávací cíle a vzdělávací obsah, který by měl být povinně zakomponován ve školních vzdělávacích programech.

Zpracovaný školní program by měl být zárukou dosažení cílů výchovně vzdělávacího procesu a získání základních dovedností, poznatků, zkušeností a postojů (kompetencí). Preventivní program pro mateřské školy je přirozenou součástí školního vzdělávacího programu.

Preventivní program pro mateřské školy

V případě dětí předškolního věku je vhodné hovořit o preventivním působení v mateřských školách. Základem prevence je vytvoření sociálních kompetencí dítěte, kdy si dítě prostřednictvím prožitkového učení osvojí schopnost rozhodovat se, volit z více alternativ, nést za svou volbu odpovědnost a poznávat její důsledky. Schopnost rozhodovat se je chápána jako předpoklad odpovědného jednání. Odpovědné jednání je základní ochranný mechanismus.